

Motywacje przedsiębiorcze w czasie cyklu koniunkturalnego

<https://doi.org/10.33141/po.2010.02.06>

Przeгляд Organizacji, Nr 2 (841), 2010, ss. 20-23

www.przeглядorganizacji.pl

Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Aleksandra Gawęł

Wprowadzenie

Na decyzję o zostaniu przedsiębiorcą wpływają zarówno motywacje pozytywne, jak i negatywne. Celem artykułu jest określenie oddziaływania pozytywnych i negatywnych motywacji przedsiębiorczych przy uwzględnieniu cyklu koniunkturalnego oraz podziale przedsiębiorców na właściwych i quasi-przedsiębiorców.

Motywacje przedsiębiorcze a teoria wyboru zajęcia zawodowego

Teoria wyboru zajęcia zawodowego, będąca jedną z teorii przedsiębiorczości, zakłada, że dana osoba ma możliwość wyboru formy aktywności zawodowej w postaci bycia przedsiębiorcą lub pracownikiem najemnym. Przedsiębiorcy uzyskują zysk obarczony ryzykiem niepowodzenia, a pracownicy otrzymują wynagrodzenie pozbawione ryzyka [Kihlstrom, Laffont, 1979]. Decyzja o wyborze formy aktywności zawodowej jest podejmowana racjonalnie, czyli w sposób zapewniający największe korzyści. Osoba zostaje przedsiębiorcą, gdy jej subiektywny relatywny zysk przedsiębiorczy w stosunku do zysku z innych form aktywności gospodarczej jest pozytywny [Minniti, Bygrave, 1999].

Przyjmuje się, że na ów wybór wpływa wiele różnych czynników, takich jak na przykład zdolności przedsiębiorcze, umiejętności zawodowe, nastawienie wobec ryzyka oraz początkowy dostęp do kapitału potrzebnego do stworzenia firmy [Blanchlower, Oswald, 1998; Holtz – Eakin, Joulfaian, Rosen, 1994].

Sytuacja na rynku pracy jest istotnym czynnikiem kształtującym skłonność do zakładania i prowadzenia własnych firm. Oddziaływanie to ma jednak dwoistą naturę. Najczęściej wskazuje się, że wynagrodzenia pracownicze są kosztem alternatywnym zysku przedsiębiorczego, zatem ich wysokość w relacji do zysku przedsiębiorczego determinuje kształtowanie przedsiębiorczości [Blau, 1987; Bernhardt, 1994; Taylor, 1996]. Z drugiej strony jednak, prowadząc własną firmę, konieczne staje się zatrudnienie pracowników najemnych, a praca ludzka jest czynnikiem produkcji generującym koszty, ale równocześnie niezbędnym do funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw.

Sytuacja na rynku pracy w zakresie nierównowagi między popytem na pracę a podażą pracy stała się podstawą do stworzenia teorii motywacji przedsiębiorczej. Teoria przedsiębiorczego ciągnięcia zakłada, że na rynku istnieją atrakcyjne i potencjalnie zy-

skowne możliwości biznesowe, które przyciągają do przedsiębiorczości poprzez pozytywne bodźce ekonomiczne. Alternatywna wobec niej teoria recesyjnego popychania tłumaczy wchodzenie do przedsiębiorczości poprzez oddziaływanie czynników negatywnych związanych z sytuacją na rynku pracy, takich jak utrata pracy i brak możliwości znalezienia kolejnego zatrudnienia, brak satysfakcji z dotychczasowego zatrudnienia itp. Wyniki badań empirycznych wskazują, że obie teorie nie muszą się wykluczać, a poziom aktywności przedsiębiorczej jest wypadkową łącznego oddziaływania pozytywnych i negatywnych czynników [Gilad, Levine, 1986].

Metodologia badań motywacji przedsiębiorczych

Wartykule przyjęto założenie, że zmiany motywacji przedsiębiorczych są uzależnione od cyklu koniunkturalnego. W czasie poprawy koniunktury rośnie liczba i jakość możliwości biznesowych, które mogą być wykorzystywane przez przedsiębiorców, a jednocześnie sytuacja na rynku pracy jest bardziej korzystna dla pracowników. Natomiast w czasie pogorszenia koniunktury możliwości biznesowe maleją, a sytuacja na rynku pracy staje się mniej atrakcyjna dla potencjalnych pracowników.

Drugim założeniem przyjętym w artykule jest odmienna reakcja na zjawiska cykliczności przedsiębiorców właściwych i quasi-przedsiębiorców. Przedsiębiorców, czyli osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek, podzielono na dwie grupy [Abell, Crouchley, Mills, 2001]. Osoby, które tworzą miejsce pracy wyłącznie dla siebie, nie zatrudniając innych pracowników, określono jako **quasi-przedsiębiorców**. Natomiast osoby, które są jednocześnie pracodawcami, są traktowani jako **przedsiębiorcy właściwi**.

Podział ten wydaje się być szczególnie istotny przy rozpatrywaniu impulsów płynących z rynku pracy. Można przypuszczać, że reakcja quasi-przedsiębiorców na sytuację na rynku pracy wynika z postregania pracy najemnej jako alternatywy do prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Natomiast dla przedsiębiorców właściwych sytuacja na rynku pracy decyduje o możliwościach i kosztach zatrudnienia pracowników jako jednego z czynników produkcji niezbędnego do funkcjonowania firmy.

Aby zweryfikować przyjęte założenia badawcze, przeprowadzono analizę empiryczną szeregow czasowych na przykładzie polskiej gospodarki, obejmującą lata 1993–2008 w układzie kwartalnym. Zmienny-

mi objaśnianymi były stopa quasi-przedsiębiorców w zasobie pracy (SQP) oraz stopa przedsiębiorców właściwych w zasobie pracy (SPW). Obie zmienne dotyczyły sektora pozarolniczego. W celu określenia wpływu cyklu koniunkturalnego za zmienną objaśniającą będącą szeregiem referencyjnym przyjęto produkcję przetwórstwa przemysłowego urealnioną wskaźnikiem cen (REF). Za zmienne objaśniające związane z rynkiem pracy uznano stopę nowo zarejestrowanych bezrobotnych (SNB), stopę wyrejestrowanych bezrobotnych (SWB) oraz stopę bezrobocia długookresowego (SDB) w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem.

Zróżnicowanymi pierwotnymi danymi liczbowymi były następujące publikacje Głównego Urzędu Statystycznego: *Aktywność Ekonomiczna Ludności Polski* oraz *Biuletyn Statystyczny*.

Przyjęte szeregi czasowe zamieniono na logarytmy naturalne, następnie dokonano ich dekompozycji w celu wyodrębnienia wahań koniunkturalnych. W tym celu początkowo oczyszczono szeregi z wahań sezonowych i przypadkowych, następnie wyodrębniono trend stochastyczny, zaś ostateczne wahania koniunkturalne wyznaczono jako odchylenia od trendu.

Zbadano stacjonarność otrzymanych szeregów (por. tabela 1 w *Aneksie statystycznym*) oraz przyczynowość Grangera (por. tabela 2 w *Aneksie statystycznym*), która pozwoliła na wskazanie istnienia ewentualnych związków między zmiennymi oraz opóźnień czasowych. Oszacowano parametry funkcji regresji między zmiennymi zależnymi i niezależnymi. Wyniki szacowania funkcji regresji stanowiły podstawę do przyjęcia założeń badawczych.

Koniunkturalne motywacje przedsiębiorcze – wyniki badań empirycznych dla Polski

Przyjęta procedura badawcza pozwoliła na otrzymanie funkcji regresji zgodnych z równaniami (1) – (3), których opis jakości dopasowania zawiera tabela 3 w aneksie statystycznym.

$$(1) SQP_t = 126,14 + 0,26 SNB_{t-2} - 0,52 REF_t$$

$$(2) SPW_t = -82,33 + 0,34 SNB_t + 1,54 REF_t - 0,04 SWB_{t-1}$$

$$(3) SPW_t = -157,84 + 0,52 SDB_{t-1} + 2,06 REF_t$$

gdzie:

SQP_t – stopa quasi-przedsiębiorców w okresie t ,
 SNB_{t-2} – stopa nowo zarejestrowanych bezrobotnych w okresie $(t-2)$,

REF_t – cykl referencyjny w okresie t ,

SPW_t – stopa przedsiębiorców właściwych w okresie t ,

SNB_t – stopa nowo zarejestrowanych bezrobotnych w okresie t ,

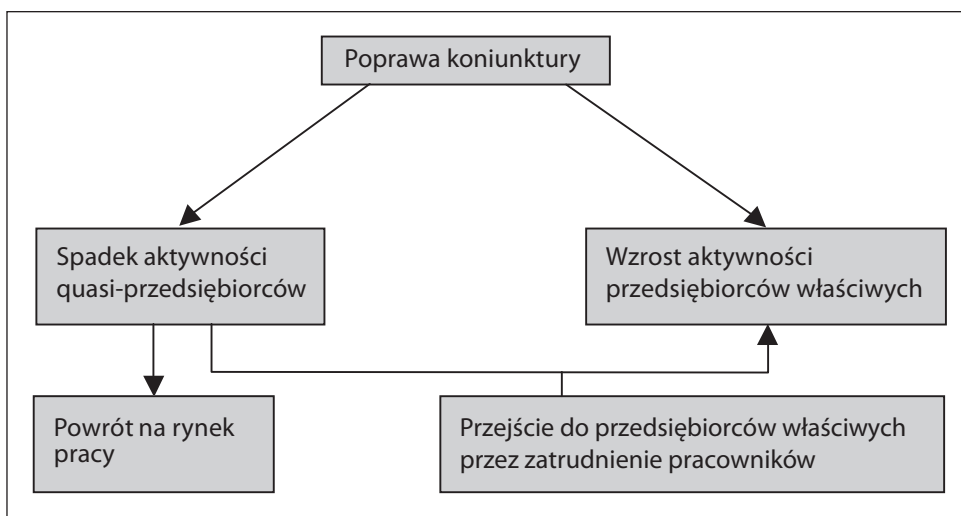
SWB_{t-1} – stopa wyrejestrowanych bezrobotnych w okresie $(t-1)$,

SDB_{t-1} – stopa bezrobocia długookresowego w okresie $(t-1)$.

Oszacowane parametry funkcji regresji pozwalają sądzić, że sytuacja koniunkturalna w odmienny sposób kształtuje aktywność przedsiębiorców właściwych i quasi-przedsiębiorców. Poprawa koniunktury wpływa na wzrost aktywności przedsiębiorców właściwych i spadek aktywności quasi-przedsiębiorców. Spośród czynników związanych z rynkiem pracy w czasie trwania cyklu koniunkturalnego na aktywność obu grup przedsiębiorców wpływa w sposób wprost proporcjonalny stopa nowo zarejestrowanych bezrobotnych, choć z różnym przesunięciem czasowym. Dodatkowo na przedsiębiorców właściwych wprost proporcjonalnie oddziałuje również stopa bezrobocia długookresowego. Cykliczne zmiany w stopie wyrejestrowanych bezrobotnych nie są zmienną istotną statystycznie.

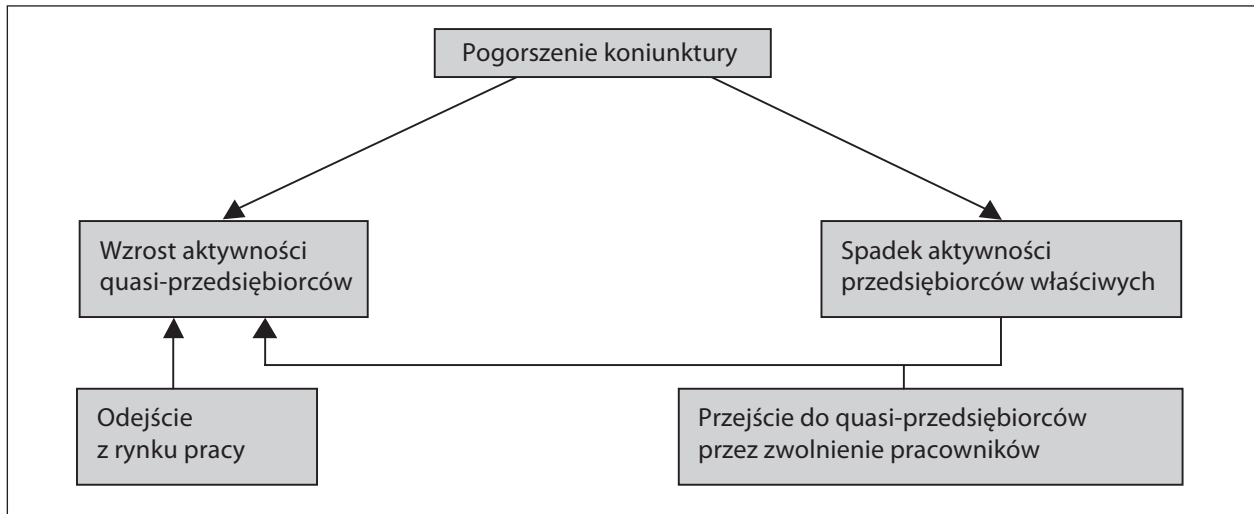
Na podstawie powyższych wyników można przypuszczać, że w czasie poprawy koniunktury gospodarczej, w związku ze wzrostem liczby potencjalnie zyskownych możliwości biznesowych, rośnie aktywność przedsiębiorców właściwych. Wzrost ich aktywności jest dodatkowo motywowany przez zmiany na rynku pracy, związane z kształtowaniem się stopy

nowo zarejestrowanych bezrobotnych i bezrobotnych długookresowych. Wprost proporcjonalna zależność między tymi zmianami w czasie cyklu koniunkturalnego sugeruje, że łatwiejsze staje się pozyskanie pracowników niezbędnych dla rozwoju firm. Zatem dla przedsiębiorców właściwych sytuacja na rynku pracy jest istotna w kontekście możliwości zatrudnienia kapitału ludzkiego, a nie jako alternatywa dla wyboru formy własnej aktywności zawodowej. W tym samym

Schemat 1. Zmiany aktywności przedsiębiorców w czasie poprawy koniunktury

Źródło: opracowanie własne.

Schemat 2. Zmiany aktywności przedsiębiorców w czasie pogorszenia koniunktury

Źródło: opracowanie własne.

czasie następuje spadek aktywności quasi-przedsiębiorców. Można przyjąć założenie, że część z nich przechodzi do grupy przedsiębiorców właściwych poprzez zatrudnienie pracowników związanych z rozwojem swojej działalności, a część wraca na rynek pracy. Można to przedstawić za pomocą schematu 1.

Natomiast w czasie pogorszenia sytuacji koniunkturalnej maleje aktywność przedsiębiorców właściwych, gdyż możliwości biznesowe zmniejszają się. W tym samym czasie następuje wzrost aktywności quasi-przedsiębiorców, dodatkowo wspomagany przez wzrost stopy nowo zarejestrowanych bezrobotnych, a oddziałujący z około 6-miesięcznym wyprzedzeniem. Można podejrzewać, że napływ do grupy quasi-przedsiębiorców w czasie pogorszenia koniunktury ma dwa źródła, część quasi-przedsiębiorców odeszła z grupy przedsiębiorców właściwych poprzez zwolnienia pracowników, a część przyszła z rynku pracy. Można zatem sądzić, że sytuacja na rynku pracy dla quasi-przedsiębiorców wskazuje na alternatywne możliwości wyboru pracy najemnej jako formy aktywności zawodowej. Zależności te można przedstawić za pomocą schematu 2.

Reasumując, wydaje się, że zmiany aktywności przedsiębiorców w czasie cyklu koniunkturalnego wskazują, że dla grupy quasi-przedsiębiorców dominujące są motywacje negatywne prowadzenia własnej działalności gospodarczej, wynikające z kształ-

towania się sytuacji na rynku pracy. Natomiast na przedsiębiorców właściwych silniej oddziałują motywacje pozytywne, wypływające z istnienia możliwości biznesowych w czasie cyklu koniunkturalnego.

Uwagi końcowe

Teorie przedsiębiorczego ciągnięcia i recesyjnego popychania dają sprzeczne odpowiedzi na temat motywów do podejmowania decyzji o prowadzeniu własnej firmy. Wobec trudności w określeniu wpływu pozytywnej i negatywnej motywacji przedsiębiorczej przyjęto w artykule dwie dodatkowe perspektywy. Założono, że dominacja typu motywacji przedsiębiorczych jest uzależniona od faz cyklu koniunkturalnego oraz od przynależności przedsiębiorców do grupy quasi-przedsiębiorców lub przedsiębiorców właściwych.

Aby zweryfikować te założenia, przeprowadzono badanie empiryczne dla gospodarki polskiej, bazując na szeregach czasowych za lata 1993–2008. Wyniki badań dają podstawę do przyjęcia założeń. Można sądzić, że w czasie cyklu koniunkturalnego aktywność quasi-przedsiębiorców jest silniej motywowana przez negatywne bodźce płynące z rynku pracy. Natomiast aktywność przedsiębiorców właściwych silniej reaguje na motywacje pozytywne, wypływające z istnienia możliwości biznesowych w czasie cyklu koniunkturalnego.

Aneks statystyczny

Tab. 1. Wyniki analizy stacjonarności szeregów czasowych przy użyciu testu Dickey – Fullera (DF) z 1 okresem opóźnień

Nazwa zmiennej	Wartość testu Dickey – Fullera	Wartość krytyczna
SQP	-5,75	1% (-3,54) 5% (-2,91) 10% (-2,59)
SPW	-6,01	
SNB	-3,60	
SWB	-3,81	
SBD	-7,0	
REF	-3,42	

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 2. Wyniki analizy przyczynowości Grangera między stopami quasi-przedsiębiorców i przedsiębiorców właściwych a stopami bezrobocia

Hipoteza zerowa (H0)	Okresy opóźnień w kwartałach	Statystyka F	Prawdopodobieństwo	Wniosek
SNB nie jest przyczyną w sensie Grangera SQP	2	4,61	0,01398	H0 odrzucona
SWB nie jest przyczyną w sensie Grangera SQP	1	0,13	0,72131	brak podstaw do odrzucenia
SBD nie jest przyczyną w sensie Grangera SQP	1	0,46	0,50181	brak podstaw do odrzucenia
SNB nie jest przyczyną w sensie Grangera SPW	2	5,25	0,00808	H0 odrzucona
SWB nie jest przyczyną w sensie Grangera SPW	4	4,35	0,00419	H0 odrzucona
SBD nie jest przyczyną w sensie Grangera SPW	1	14,14	0,00039	H0 odrzucona

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 3. Funkcje regresji stóp quasi-przedsiębiorców i przedsiębiorców właściwych względem bezrobocia w czasie cyklu koniunkturalnego

Lp. funkcji regresji	Zmienna zależna	Miary dopasowania funkcji regresji	Zmienna niezależna	Wartość parametru	Błąd standardowy parametru	Statystyka t	Prawdopodobieństwo
1	SQP	R=0,51 R ² =0,26 skoryg. R ² =0,24 F(2,59)=10,55	W. wolny	126,14	23,90	5,28	0,00
			SNB _{t-2}	0,26	0,06	4,07	0,00
			REF _t	-0,52	0,23	-2,23	0,03
2	SPW	R=0,60 R ² =0,36 skoryg. R ² =0,33 F(3,56)=10,48	W. wolny	-83,33	45,26	-1,84	0,07
			SNB _t	0,34	0,13	2,59	0,01
			SWB _{t-1}	-0,04	0,13	-0,32	0,75
			REF _t	1,54	0,48	3,21	0,00
3	SPW	R=0,63 R ² =0,39 skoryg. R ² =0,37 F(2,60)=19,514	W. wolny	-157,84	43,56	-3,62	0,00
			SBD _{t-1}	0,52	0,25	2,10	0,04
			REF _t	2,06	0,34	6,01	0,00

Źródło: opracowanie własne.

W artykule pozytywnie zweryfikowano założenie, że dominacja motywacji przedsiębiorczej jest uzależniona od faz cyklu koniunkturalnego oraz od przynależności przedsiębiorców. Quasi-przedsiębiorcy są motywowani przez negatywne bodźce z rynku pracy. Przedsiębiorcy właściwi reagują na motywacje pozytywne, wpływające z możliwości biznesowych w czasie cyklu.

dr hab. Aleksandra Gawet
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

BIBLIOGRAFIA

- [1] ABELL P., CROUCHLEY R., MILLS C., *Social Capital and Entrepreneurship in Great Britain*, „Enterprise and Innovation Management Studies” 2001, vol. 2 (2).
 [2] BERNHARDT I., *Comparative Advantage in Self - Employment and Paid Work*, „Canadian Journal of Economics” 1994, vol. XXVII.
 [3] BLANCHFLOWER D.G., OSWALD A.J., *What Makes an Entrepreneur?*, „Journal of Labor Economics” 1998, vol. 16, no. 1.
 [4] BLAU D.M., *A Time - Series Analysis of Self - Employment in the United States*, „Journal of Political Economy” 1987.

[5] GILAD B., LEVINE P., *A Behavioral Model of Entrepreneurial Supply*, „Journal of Small Business Management” 1986, October.

[6] HOLTZ - EAKIN D., JOULFAIAN D., ROSEN H.S., *Sticking It Out: Entrepreneurial Survival and Liquidity Constraints*, „Journal of Political Economy” 1994, vol. 102.

[7] KIHLLSTROM R. E., LAFFONT J.-J., *A General Equilibrium Entrepreneurial Theory of Firm Formation Based on Risk Aversion*, „Journal of Political Economy” 1979.

[8] MINNITI M., BYGRAVE W., *The Microfoundations of Entrepreneurship*, „Entrepreneurship Theory and Practice” 1999, Summer, vol. 23.

[9] TAYLOR M.P., *Earnings, Independence or Unemployment. Why Become Self-Employed?* 1996, „Oxford Bulletin of Economics and Statistics”, vol. 58 (2).

Summary

In the paper the assumption that the dominance of entrepreneurial motivation depends on the phase of business cycle and the membership of entrepreneurs is verified positively. The quasi-entrepreneurs are motivated by negative stimulus from labour market. The proper entrepreneurs react on positive motivation connected with business opportunities during the business cycle.